Avaten lausunto valtion talousarviosta 2026

Valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto 15.10.2025

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026. Keskitymme asiantuntijalausunnossamme erityisesti suomalaiseen av-alaan käsikirjoittajien, näyttelijöiden ja ohjaajien näkökulmasta.

Hallitus on vuonna 2025 antanut eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon ja laatinut hallitusohjelman mukaisesti Luovan talouden kasvustrategian. Molemmat asiakirjat pyrkivät lisäämään luovien ja kulttuurialan kasvua ja elinvoimaisuutta. Kasvustrategian keskeisenä tavoitteena on ollut tunnistaa luovan talouden yhteisiä kasvutoimia. Strategiaan kirjattu visio vuodelle 2030 tähtää luovaan alaan, joka olisi yksi keskeisistä Suomen kestävää kasvua ja yhteiskunnan hyvinvointia rakentavista sekä aineetonta arvoa tuottavista toimialoista.

Kasvu vaatii investointeja

Edellä mainittujen asiakirjojen kirjausten valossa voisi olettaa, että av-alan rahoitusta oltaisiin lisäämässä, jotta kasvutoimet saataisiin toteutettua. Hallitus onneksi perui kestämättömän leikkaussuunnitelmansa elokuvatukiin, mutta silti suomalaisen av-alan rahoitus on jäljessä pohjoismaisia verrokkimaita. Ero kotimaisiin, valtionosuutta saaviin taiteenlajeihin ja kulttuuri-institutioihin on suuri, kun alan rahoitus ei ole sidottu indeksiin. Mikäli elokuvasäätiön rahoitus olisi sidottuna indeksiin, olisi nykyinen säätiön tukibudjetti yli 30 miljoonaa euroa. Vertailulukuna voidaan käyttää Tanskan elokuvatukien budjettia, joka on vuodelle 2026 noin 80 miljoonaa euroa. Saadaksemme aikaan luovan talouden kasvua, tulisi valtiolla olla strategisena tavoitteena rahoituksen lisääminen kasvupotentiaalisille aloille.

Elokuvasäätiön myöntämien elokuvatuotannon tukien lisäksi av-tuotantokannustin on osoittanut toimivuutensa. Kannustin otettiin käyttöön Suomessa vuonna 2017. Parhaimmillaan tuotantokannustimen myöntövaltuutus on ollut 20 miljoonaa euroa. Koska kannustimella korvataan 25 % Suomessa aiheutuneista, hyväksyttävistä kuluista, kumuloi kannustin alan liikevaihtoa nelinkertaisesti. 20 miljoonan myöntövaltuutus tarkoittaisi 60 miljoonaa euroa liikevaihtoa muista lähteistä eli yhteensä 80 miljoonaa suomalaiseen av-työhön. Tämän vuoksi olisikin suotavaa, että av-tuotantokannustimen myöntövaltuutusta lisättäisiin nykyisestä 10 miljoonasta ja palautettaisiin se vähintään 20 miljoonan euron tasolle, etenkin kun kannustimen rahoitus palautuu 1,4-kertaisena valtion kassaan veroina ja työnantajamaksuina.

Business Finland on valitettavasti tiukentanut vuoden 2025 tuotantokannustimen ehtoja. Tuotantojen minuuttihinta on uusittujen ehtojen mukaan niin korkea, ettei suomalaisten tuotantojen ole mahdollista saada tuotantokannustinta. Tämä aiheuttaa suomalaisten tuotantojen siirtymisen ulkomaille, sikäläisten kannustimien toivossa ja esimerkiksi Joensuuhun sijoittuvaa historiallista elokuvaa voidaankin kuvata Prahassa. On suomalaisen elokuva-alan työllisyyden ja ympäristönkin kannalta kestämätöntä, että tuotantokannustimen ehdot sulkevat pois kotimaiset tuotannot. Ehtoja tulisikin tarkastella siten, että ne tukevat kotimaisia av-tuotantoja.

Business Finlandilla on mahdollisuus rahoittaa luovia aloja myös muiden instrumenttien kautta. Valitettavasti myös luoville aloille suunnattu T&K-rahoitus ja Business Finlandin tukirakenteeseen esitetty muutos on pettymys. Muutoksen myötä innovaatiotuet, kuten esimerkiksi vienninedistämiselle tärkeä messutuki Exhibition Explorer lopetettiin lokakuun alussa. Innovaatiotukien leikkaukset heikentävät uusien, kasvua vauhdittavien palveluiden ja tuotteiden kehittämistä. Erityisen hankalasti luovien alojen hyödynnettävissä ovat olleet T&K-rahoitus. Alkuvuoden luovien alojen rahoitushaku poiki 78 hakemusta, yhteensä lähes 23 miljoonan euron edestä. Tukea näiden hakemusten perusteella sai kuitenkin vain 26 hakijaa yhteensä 4,9 miljoonalla eurolla. Luovan talouden sisältöinnovaatiot, kuten uusi tv-sarjakonsepti ei ole rahoituskelpoinen. Uusi risteilyalus sen sijaan voi olla, vaikka laivan idea on kuitenkin huomattavasti iäkkäämpi.

Luovien alojen kasvutoimia tulee siis entisestään kehittää ja rahoitusta vahvistaa.

Yksityisen kopioinnin hyvitys

Hallitus leikkasi yksityisen kopioinnin hyvityksen 5,5 miljoonaan euroon 11 miljoonasta eurosta vuoden 2025 talousarviossa. Hyvityksen tasoon ei vuoden 2026 esityksessä ole luvassa parannusta, vaikka kyseessä ei ole harkinnanvarainen tuki vaan lakiin ja EU-direktiiviin perustuva korvaus. Tätä hyvitystä maksetaan kaikissa EU-maissa.

Yksityisen kopioinnin hyvityksellä rahoitetaan muun muassa Avate Audiovisuaalisen alan tekijät ry:n toimintaa, joka pyrkii parantamaan käsikirjoittajien, näyttelijöiden ja ohjaajien tekijänoikeudellista asemaa suomalaisella av-alalla ja vauhdittamaan näin luovan talouden kasvua laadukkaammilla sisällöillä. Avate on kehittänyt myös av-alan tekijänoikeusinfrastruktuuria yli 300 000 eurolla opetus-ja kulttuuriministeriön hankeavustuksilla sekä EU:n rakennetuella. Kehitetyn järjestelmän ja prosessien ylläpito vaatii jatkuvaa, turvattua rahoituspohjaa, jollainen yksityisen kopioinnin hyvitys on ollut vuoteen 2025 asti. Leikkaukset yksityisen kopioinnin hyvitykseen vaarantavat käsikirjoittajien, näyttelijöiden ja ohjaajien toimintaedellytysten parantamiseksi tehtävää työtä ja tällöin myös suomalaisen av-alan kestävää kehittymistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi ensisijassa käynnistettävä järjestelmäuudistus ja EU-oikeuden vastainen hyvitysjärjestelmä muutetaan markkinaehtoiseksi, esimerkiksi laite- tai nettiliittymämaksun kautta. Näin voitaisiin säästää valtion budjetista 5,5 miljoonaa euroa ja allokoida tämä summa muuhun taiteen ja kulttuurin rahoitukseen. Markkinaehtoinen rahoitus olisi omiaan lisäämään luovien alojen valtion suorasta rahoituksesta riippumattomia tuloja. Hyvitysmaksujen kerääminen markkinasta voi alkaa aikaisintaan vuonna 2027, jolloin rahat olisivat jaossa ensimmäisen kerran aikaisintaan 2028. Opetus- ja kulttuuriministeriön on käynnistettävä viipymättä järjestelmän uudistaminen. Siirtymäjakson ajaksi yksityisen kopioinnin hyvitys tulisi palauttaa kohtuulliselle 11 miljoonan euron tasolle valtion budjettiin. Tekijöille yksityisestä kopioinnista aiheutuva haitta on arvioitu olevan 46 miljoonaa euroa.

Pyydämme, että valtiovarainvalionkunnan sivistys- ja tiedejaosto ottaa edellä esitetyt näkökulmat huomioon hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 käsiteltäessä.

Helsingissä 14.10.2025,
Matti Numminen
toiminnanjohtaja
Avate Audiovisuaalisen alan tekijät ry